actori de la alte teatre, pasionați de ideea consecventei traduceri în viață a metodelor sistemului lui Stanislavski, purificate de bucherism și aprofundate.

În majoritatea lor, spectacolele teatrului sînt consacrate problemei morale centrale ce se ridică în fața tineretului de astăzi: datoria și răspunderea în fața vieții. Această temă constituie principalul conținut al creației lui Oleg Efremov. Drumul lui creator nu este lipsit de eșecuri, dar simțul de răspundere față de propria lui artă și față de colectiv nu-l părăsește niciodată. Poate că însușirea principală a lui Efremov este modul în care știe să-i unească pe actori în jurul unui țel artistic unic, precum și caracterul unitar al căilor de urmărire a acestui țel. Într-adevăr, Teatrul Sovremennik reprezintă un colectiv de oameni care gîndesc teatrul „la unison". Spectacolele montate de Efremov, cu preciziunea concepției lor, nu se tem de culori violente, dar în fondul lor sînt străbătute de un profund lirism — uneori foarte ascuns, dar totdeauna tulburător.

Individualitățile creatoare ale tinerei generații de regizori justifică speranțele ce se pun în activitatea lor și vorbesc de pe acum, prin cîte au realizat, despre continuitatea unei mari tradiții artistice realiste, pe care o afirmă divers, dar cu consecvență, luminați de cerințele contemporaneității noastre atît de bogate în idei, realizări sociale și caractere umane.

Irina Vrabie

SPECTACOLE PARIZIENE

Grație ideii d-lui Malraux, Parisul își preschimbă cenușiurile în alb. Comedia Franceză, întocmai ca Opera, ca palatul Garnier etc., este spălată și întinerește. Încolo, îl regăsești așa cum l-ai lăsat în iunie 1956.

După ce-ți depui bagajele la hotel, cauți grăbit „Une semaine à Paris" ghidul spectacolelor pariziene. La Operă cîntă Calas în *Norma* de Bellini. Biletele sînt puse în locațiune de patru luni. Prețuri ca-n basme. Comedia Franceză e aproape, dar astă-seară se dă *Cyrano de Bergerac*, marele, foarte marele succes al Parisului, și bilete nu se găsesc pe săptămîni de zile, iar coada pentru biletul ieftin, care se pune în vînzare înainte cu două ore de începerea spectacolului, se face din zori (adică de la... nouă dimineața). Ești obligat să privești din nou ghidul spectacolelor: 60 de teatre, fără să pui la socoteală cabaretele muzicale, care și ele au săli și scene, nici teatrele „des chansonniers". Greu de ales. Oboseala te face să nimerești în cel mai apropiat teatru, și îți începi acest sfîrșit de sezon teatral la Paris, în teatrul pe care, în cel de-al XVIII-lea secol, arhitectul Louis l-a construit pe spezele lui Philippe Egalité. Proporții încîntătoare, grațioase loji și benoare. O piesă americană, *Duminică la New York*. În sală, pe numărate, treizeci și cinci de oameni. Televiziunea e de vină? Nu. Faptul că, după ce au jucat-o de aproape o mie de ori, cei doi interpreți principali — Jean-Claude Brialy și Marie-José Nat — și-au lăsat rolurile unor camarazi mai tineri și mai puțin iubiți de public a îngăduit ca, în pofida unei încîntătoare puneri în scenă, realizate de Jacques Sereys (actor-regizor de la Comedia Franceză), să se vadă golurile unei agreabile, dar destul de firave comedii de Norman Krasna, în care încurcăturile și qui-pro-quo-urile abundă. Cobori scările acoperite de o mochetă groasă și roșie, te oprești la parter să mai privești o dată sala, perfecțiunea proporțiilor. Privirea îți lunecă pe lustrele de cristal de rocă, care aruncă jerbe de lumini. Te gîndești la Philippe Egalité, la grădina Palais Royal-ului, promenadă favorită a generalului Buonaparte. La piesa lui Norman Krasna nu te gîndești? Poate, la cîteva replici.

Matineu la Comedia Franceză. *Avarul* și, ca „lever de rideau", *Măgarul și rîul* de Musset. Reîntîlnești foaierele Comediei, statuia lui Rachel, placa comemorativă a actorilor căzuți pentru patrie, fotoliul lui Molière, copiii care — în pauze — se dau pe gheață și aleargă pe parchetul lustruit al foaierelor. Luminile se sting. Ești „la Paradis". Lustrul de cristal scade pe rezistență. Mai zărești stupul de albine, însemn al Comediei Franceze, care se află plasat deasupra cortinei. Cele trei lovituri. Decor grațios, culori rafinate, o limbă franceză — clinchet de clopoței,

www.cimec.ro

verb alert şi dispute amoroase între marchizul de Beury (Jacques Sereys, concomitent regizor al piesei) şi baronul de Valbrun (Alain Feydeau, june briant în ascensiune, nepot al autorului cu acelaşi nume). În partea a doua, *Avarul* cu Chamarat, punere în scenă de Jacques Mauclair, muzica de Delerue, compozitor atitrat al genialei Piaf, decor de Jacques Noël. Totul cuminte, tradiţionalist, strălucitor mai mult datorită prestigiului casei şi prestigiosului verb francez. Te gîndeşti la atît de discutatul spectacol al Naţionalului bucureştean, la Vasiliu-Birlic. Chiar cînd există controverse, se face teatru bun la Bucureşti. Sau, oricum, la Bucureşti teatrul spune sau încearcă să spună ceva. Asta la peste două mii de kilometri de casa lui Molière.

Aliniezi cîteva spectacole la Comedia Franceză. Variate ca stil, variate ca autori. De la *Mizantropul* lui Molière, în care Jean Marchat e un mult prea graţios Alcèste, trecînd prin *Un fil a la patte* de Feydeau, uriaş succes de casă, în care sforile marelui tehnician de situaţii sînt perfect trase de Jean Charon, Robert Hirsch şi Micheline Baudet, excelentă Lucette, sau *Întoarcerea fiului risipitor* de Gide, pusă în scenă de Michel Etchevéry, la *Étienne* de Jacques Duval. Decoruri sobre de Madame Lalique, puneri în scenă cuminţi şi graţioase, eleganţă înnăscută. În fond, cum spun francezii, un bun teatru „à papa". Totul însă foarte îngrijit, foarte rafinat, foarte afinat...

Participi la conferinţe ale Universităţii libere a Teatrului Naţiunilor. Studenţi din toate colţurile lumii, adunaţi sub conducerea d-lui Baoutbaoul, om energic şi plin de iniţiativă. Aspectul sălii, foarte variat. O pictoriţă din Venezuela, lîngă o profesoară din Amsterdam, cîţiva refugiaţi spanioli şi portughezi. Mai mulţi tineri din Maroc şi Tunis, o bulgăroaică şi două poloneze. Pe o caniculă (umedă) cum n-a mai fost la Paris din vara anului 1904, asculţi conferinţele d-lor Jacol, Sherer, Sonrel, Moussinac şi ale altora. Cu studenţii Universităţii Naţiunilor vizitezi cele două teatre din incinta Versailles-ului, respectiv Opera şi teatrul din micul Trianon. Teatrul de operă al curţii, de curînd refăcut de stat după absolut toate modelele lui Gabriel, arhitectul care l-a construit, e o simfonie de bleu, aur şi cristal. Încă de pe vremea lui Gabriel, scena era utilată pentru absolut toate trucurile scenice. Astăzi, o admirabilă orgă de lumini electronică îi aduce contribuţia secolului nostru.

Micul teatru al Mariei Antoinette, făcut din papier-mâché, plin de graţie şi în nişte perfecte proporţii, urmează să fie şi el refăcut. Peste cîteva zile, împreună cu colegele poloneze şi bulgare, ţii o alocuţiune despre teatrul romînesc. Răspunzi la întrebările pline de interes ale studenţilor. Toţi vor să ştie nume de autori romîni, de mari actori (îi scrii pe tablă), se interesează de influenţa folclorului în dezvoltarea literaturii noastre dramatice.

Din nou pe străzi, din nou în teatre. La Teatrul Naţiunilor, *Hamlet*, în regia lui Franco Zefirelli, cu Giorgio Albertazzi şi Ana Proclemer, pedalează pe elemente secundare din opera lui Shakespeare. Pluteşte deasupra acestei opere capitale amprenta unui element de sexualitate dezlănţuită, care este evident în prezentarea scenelor Regină-Hamlet, în nebunia Ofeliei şi chiar în costumele Reginei. Tot la Teatrul Naţiunilor, baletele din Mali aduc pe scenă, în tam-tam-ul tobelor, un ansamblu de peste o sută de persoane. Fete între 14 şi 18 ani, îmbrăcate, aşa cum ţi-o imaginezi pe biblica regină din Saba, în largi toge viu colorate, bariolate cu aur şi argint, sau cu sînii goi, alături de bărbaţi puternici, dansează într-un ritm de dezlănţuire totală. Chiuiturile, tam-tam-ul, mişcările de dans creează o atmosferă cu totul aparte.

Peste cîteva zile, *Suflete moarte* de Gogol, recital de mari interpreţi, prezentat de Uniunea Sovietică, pe aceeaşi scenă a Teatrului Naţiunilor, pe aceeaşi mare scenă a lumii, Parisul.

O vizită la Ionescu acasă. 96, Boulevard Montparnasse. Ionescu a plecat la Zürich. Pe perete, nişte rinoceri desenaţi de Jean Cocteau. Doamna Ionescu e încîntată de succesul *Rinocerilor* în Romînia, cum încîntaţi au fost şi actorii Comediei Franceze, care au văzut spectacolul. Catherine Sammie a declarat în particular că „c'est du grand théâtre, ça touche le génie !" Conversaţie despre teatrul romînesc. Despre cunoştinţe comune. Primeşti de la doamna Ionescu vestea morţii lui Vianu. A doua seară, prin bunăvoinţa doamnei Ionescu, vezi *Cîntăreaţa chelă* şi *Lecţia* la Théâtre de la Huchette. Saiă de 86 de locuri, plină de opt ani, de cînd această piesă se joacă fără întrerupere. Descoperi adîncimile textului lui Ionescu, valorile umane pe care un text le poate dobîndi pe scenă. Deşi ai impresia că din punct de vedere al regiei şi ansamblului s-ar putea şi s-ar cuveni mai mult.

www.cimec.ro

La Teatrul Național Popular, *Romulus cel mare* de Dürrenmatt, pus în scenă de chiar interpretul principal și directorul teatrului, Georges Wilson, pe care noi îl cunoaștem din filmul *Absență îndelungată*. Spectacol îngrijit, cu idei bine reliefate, în decoruri și costume excelente. Sînt de remarcat minuțiozitatea regiei, calitatea interpretării, din care Georges Wilson, Judith Magre și Jean-Pierre Jorris ies în evidență. Decorurile sînt semnate de Jean le Marquet, muzica excelentă, compusă de Karel Trow. Ai verificat încă o dată că T.N.P.-ul este un teatru serios, de înaltă ținută, al cărui repertoriu, urmînd principiile lui Gémier, este conceput pentru masele largi, care umplu pînă la unu cele două mii opt sute de locuri ale acestei imense săli de spectacol. Grija pentru public și pentru calitate se vede de la foaiere pînă la programul de sală. Pînă la începerea spectacolului, în imensul salon de ceai din incinta teatrului, o orchestră cîntă delicat o muzică dulce, și nu twist sau madison.

Urmează în trombă cîteva comedioare de bulevard: *Carolina a dispărut, Mou-mou, Proba împărțită la patru, O seară încîntătoare*, în care actori ca Jean Tissier, Jacqueline Porel, François Perrier, Michel Simon, Jean le Poulain își irosesc talentul. La care nici directorii de scenă, nici decoratorii nu-și dau nici o silință. La care un public format mai mult din străini umple 30—40% din sală, așteptînd să rîdă la orice. Nu știu de ce tu o aștepți pe Eva Lavallière, fostă stea a bulevardului la începutul acestui secol. Poate din cauza decorurilor, care seamănă leit-poleit cu cele din „Petit Illustration"-ul ce apărea tot cam pe atunci. Dintre aceste comedii de bulevard, ușurele ca problematică, mai mult sau mai puțin sexualizate, cu situații mai mult sau mai puțin hazlii, se detașează net *La crecelle* (Morișca), la Teatrul lui Michel Fagadau, originar din Romînia, elev al lui Laurence Olivier, animatorul Teatrului Gaîté-Montparnasse. E o adaptare după o comedie americană de Charles Dyer, în care doi interpreți talentați și plini de farmec, Jacqueline Gauthier și Claude Rich, dau un recital actoricesc, în regia judicioasă și revelatoare a lui Fagadau.

La Théâtre de la Madeleine, în apropierea bisericii cu același nume, Elvira Popesco joacă *La voyante* de André Roussin. Ți se spune de către amicii francezi: „Va voir la Popesco. C'est la plus grande tragedienne de Paris". Sala de opt sute de locuri a teatrului, cu toate că e sfîrșit de sezon, e aproape plină. Lucru rar la Paris. În aceeași sală, Elvira a triumfat, cu cîțiva ani în urmă, tot într-o piesă a lui Roussin, *La mamma*, în decursul a șase sute de reprezentații.

Înainte de ridicarea cortinei sînt proiectate reclame cinematografice. În sfîrșit, cele trei lovituri. Cortina se ridică pe un agreabil interior de Wackewitch. În scenă, Jeanne Fusier-Gir, admirabilă comediană cunoscută din filme, și o tînără actriță, Roxanne Flavian. Peste cîteva minute, după scurta parte expozitivă, ușa din fund-centru se deschide larg, și Elvira își face apariția. Aruncă cu aplomb primele replici ale Karmei, apoi, sprijinindu-se în baston, înaintează spre mijlocul scenei. Fiecare mișcare o face cu dificultate, se sprijină de spătarele scaunelor, dar replicile zboară una după alta cu uluitoare strălucire, bine lansate, cu un umor plin de vitalitate. Peste cîteva secunde ești cucerit de uluitoarea ei personalitate. Uiți dificultatea ei de mișcare și te lași dus, învăluit, de unul din cele mai mari talente actoricești pe care le-ai văzut în viața ta. Un ultim act al piesei, în care autorul cochetează cu melodrama, se transformă — sub bagheta acestui imens talent — într-un perfect act de tragedie modernă. Aplauzi frenetic! O regăsești pe marea actriță în cabina ei. Mai are lacrimi în ochi. Îți explică că a avut o seară grea, din cauza durerilor provocate de blestemata ei de artroză. Îi mulțumești pentru regalul artistic pe care ți l-a dăruit, pentru autograful pe care ți l-a dat pe program și dispari în noaptea fluorescentă.

Teatrul de „avangardă" pe care vrei să-l vezi te deziluzionează. Abadia, autor spaniol, își prezintă la Teatrul Lutèce, din hala de vinuri, două dintre lucrările sale. Într-o sală de peste trei sute de locuri, șase persoane, dintre care patru (printre care te numeri și tu) cu bilete de favoare. La intrare, afișate, ultragii aduse Comediei Franceze. Două teme sociale, tratate la modul aberativ, reunesc pe scenă niște tineri „furioși" care nu au învățat încă să vorbească, nici să se miște și care ar trebui să mai treacă prin alfabetizarea profesională. Titlul pieselor, *Triciclul* și *Fando și Lis*. Teatrul merge atît de bine încît miercuri seara e... gratuit. Îți revii, după șocul primit la spectacolul lui Abadia, văzînd *Am scăpat cu bine* la Théâtre de la Bruyère de sub direcția lui Georges Vitaly. O draperie neagră, cîteva reflectoare și trei interpreți admirabili cochetează cu absurdul, cu pantomima, cu dansul, cu muzica, cu comicul de calitate, cu fantezia. Pînă la urmă

www.cimec.ro

înving cu brio. Numele celor trei excelenți tineri sînt Henry Garcin, Romain Bouteille și Monique Tarbes. Primii doi sînt și autorii acestei încîntătoare competiții de virtuozități literare și actoricești.

La fostul Odéon, actualul Théâtre de France al lui Barrault, este găzduită trupa lui Planchon. Vezi *Tartuffe*, un spectacol excelent, unul din cele mai bune pe care le-ai vizionat la Paris. Planchon este considerat de intelectualii francezi ca una dintre realele capacități ale regiei naționale. Departe de conformism, căutînd dincolo de text rezolvări artistice de prima mînă, Planchon prezintă un Tartuffe cu adînci semnificații social-politice. Satira lui este necruțătoare, mijloacele de expresie scenică evident moderne, dar nu falsificate de ostentație. Michel Auclair, un june-prim reputat, îl joacă pe Tartuffe. În Orgon regăsesc pe amicul meu Jacques Debarry, pe care l-am văzut interpretînd în Romînia pe Georges Dandin. Totul în decorul încîntător și de mare rafinament al celui care a fost decretat cel mai mare decorator al anului, René Allio. În celelalte roluri, mulți dintre tinerii actori care au jucat la București în *Cei trei mușchetari*. După spectacol bei o cafea cu toți actorii la un bistro al lor, „Au petit Suisse", iar mai tîrziu cinezi cu Debarry acasă la el. Împreună cu soția lui, în jurul unui pahar de Vauvray, discutăm... tot despre teatru.

Un alt excelent spectacol parizian, și în același timp un mare succes de public, este *Foto-Finish*, piesa lui Ustinov, jucată în eleganta sală a Teatrului „Ambasador". Un mănunchi impresionant de mari actori, între care Bernard Blier, Pierre Flourens, Guy Trejan, Philippe Noiret și Françoise Cristophe își dispută fiecare întîietatea, sînt la potoul artistic, permanent în cursă pentru performanță actoricească de prima mînă, în regia meticuloasă, plină de ritm și densitate, și bineînțeles de perfectă înțelegere a textului, semnată de... autor. Un spectacol de prim ordin, servit de un mănunchi de actori de neuitat.

La „Atélier", teatrul din piața care astăzi poartă numele lui Charles Dullin, animatorul acestui teatru și creator al unei mari generații de actori, regizori și animatori, din care fac parte Jean-Louis Barrault, Alain Cuny, Jean Marchat, Jean Vilar și Barsacq, actualul director al acestui teatru. Vezi lucrarea lui Turgheniev *O lună la țară*, pusă în scenă de Barsacq. O fidelă punere în scenă a textului, o excelentă interpretă a Nataliei Petrovna — Delphine Seyrig — și un admirabil Rakitin — Jacques François —, un climat de sensibilitate de pe alt meridian și din altă epocă justifică succesul acestei admirabile lucrări a literaturii ruse, omagiu unui alt secol, unui Turgheniev care a trăit și a scris atît de mult la Paris.

La Comedia Franceză vezi *Cyrano de Bergerac*, după aprige lupte pentru un bilet. O punere în scenă valoroasă a lui Jacques Charon, un interpret al lui Cyrano care, deși dublura rolului, se dovedește magistral rostitor de versuri și delicat cercetător al caracterului lui Cyrano: Paul Emile Deyber. O Roxană deficitară: Miryam Colombi. Totul, în decorurile cuminți și excelent luminate ale lui Jacques Dupont. Ți se explică uluitorul succes al lui *Cyrano*, ca o necesitate de romantism a parizianului, tracasat de viața modernă, de zgomotul automobilelor și de legile draconice ale existenței sale în secolul XX.

Spectacolele din cartierul Le Marais, cu ocazia festivalului acestui „cel mai vechi cartier parizian", spectacolele de operetă de la Châtelet și Mogador, revistele de la Casino de Paris și Folies Bergères — avalanșe de pene de struț, nuduri și bijuterii false — excelenta comedie muzicală *Cum să te descurci în afaceri fără să te obosești* de la Théâtre de Paris, alte cîteva spectacole pe care preferi să le treci cu vederea, serile de la Chansonniers sau neuitata seară de la „Lapin agile", spectacolul pictorilor din Place de Tertre, spectacolul străzii cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la începutul primului război mondial, expoziția de trandafiri de la Bagatelle, întîlnirile cu cîțiva oameni de teatru și cinema din capitala Franței, conferințele din noul palat al radioteleviziunii, și strada, mai ales strada, pitorescul străzii pariziene, încep să-ți cristalizeze imaginile acestui sfîrșit de sezon teatral 1964. Îți iei la revedere de la amicii pe care ți i-ai făcut în cartier, de la locurile pe care le-ai cunoscut și, după ce-ai mai privit o dată în ultima seară, în lumina clarului de lună, feeria fără sunete stereofonice de la Nôtre-Dame, după ce ai mai străbătut Place de Vosges, după ce, trecînd spre Gara de Est, mai zărești afișele pe care Ionesco și Popesco tronează, te sui în trenul care pornește spre casă; și, în timp ce te gîndești la bucuria revederilor și la cei dragi, lași în urmă biserica Sacré-Cœur și la Butte Montmartre, pierzîndu-se în grisaiuri demne de Utrillo.

Mihai Berechet

www.cimec.ro